

Конвертованість валюти та економічна безпека держави

У статті проведено аналіз історичного підґрунтя наявної ситуації у сфері фінансової безпеки держави, вивчено документи, що складають правову базу економічної безпеки держави та конвертованості валюти. Визначено чинники необхідні для стабілізації стану конвертованості валюти. **валютна безпека, золотовалютні резерви, конвертованість валюти, економічна безпека держави**

Актуальність дослідження економічної безпеки держави через показник конвертованості валюти полягає у тому, що в умовах глобалізації світової економіки Україна стикається не лише з її позитивними проявами, але й з негативними факторами, серед яких зростання загрози фінансовій і, відповідно, валютній безпеці держави. Адже стійкість національної валюти – обов'язковий атрибут економічної безпеки будь-якої країни, її громадян та суб'єктів господарювання. Для України також впливовим є той чинник, що до 1996 року в державі фактично була відсутня національна валюта, а відтак і продумана валютна політика, наявність валютного паритету, об'єктивний курс і послідовна система регулювання фінансової сфери.

Свій внесок у дослідження окремих питань забезпечення валютної безпеки держави зробили такі українські науковці як О.І. Барановський, І.Ф. Бінько, А.О. Клименко, Л.М. Кравченко, В.І. Міщенко, А.М. Мороз, С.М. Половко, О.Є. Северин, В.Т. Шлемко та інші. Але при всій значущості розробок зазначених авторів і певному рівні опрацювання проблеми, поки що відсутні комплексні дослідження, які б повністю розкривали роль валютної політики в забезпеченні валютної безпеки країни.

Метою статті є визначення головних проблем валютної безпеки та причин їх виникнення, пошук варіантів вирішення наявної ситуації за допомогою державних заходів, спрямованих на забезпечення економічної безпеки держави.

Згідно зі статтею 6 Закону «Про економічну самостійність Української РСР» від 3 серпня 1990 р. Україна самостійно організовує банківську справу і грошовий обіг, за допомогою Національного банку України нагромаджує валютні запаси для валютного забезпечення та повної зовнішньої конвертованості національної грошової одиниці [2].

Для досягнення конвертованості та стабільності національної валюти потрібні такі чинники:

- дієве валютне законодавство;
- науково обґрунтована валютна політика;
- чітко визначена валютна система;
- працюючий валютний ринок.

В Україні основним правовим актом є Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю», який був прийнятий більше 10 років тому. Цей документ, звісно, не є досконалим і потребує ґрунтовного опрацювання. В ньому відсутня класифікація валютних операцій, немає ні цілей, ні напрямів, ні форм, ні видів валютного контролю, чітко не визначено компетенцію органів державного управління у сфері валютного регулювання і контролю, присутне дублювання інших законів і правових актів, що викликає проблеми неоднозначного тлумачення.

Наслідком існуючих проблем організаційно-правового регулювання валютного ринку є злочини і правопорушення у валютній сфері, що становлять велику небезпеку для економіки країни за рахунок скорочення надходжень валютних цінностей до Національного банку України та порушення інтересів держави. Це стосується неповернення валютної виручки з-за кордону, незаконного відкриття або використання за межами України валютних рахунків, порушення правил про валютні операції.

Валютна безпека, відповідно до Наказу Міністерства економіки України від 2 березня 2007 р. «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» – це такий стан курсоутворення, який створює оптимальні умови для поступального розвитку вітчизняного експорту, безперешкодного припливу в країну іноземних інвестицій, інтеграції України до світової економічної системи, а також максимально захищає від потрясінь на міжнародних валютних ринках [3].

Основними загрозами для валютної безпеки України є:

- зростання зовнішнього боргу;
- вплив коштів за кордон;
- високий рівень доларизації економіки;
- неефективна структура золотовалютних резервів;
- недосконалість валютно-курсової політики;
- наявність валютних ризиків;
- проведення незаконних валютних операцій;
- втручання міжнародних фінансових організацій, іноземних радників та консультантів у валютну політику України [1].

Масштаби впливу капіталу з України в останні роки сягнули загрозливого для національної безпеки рівня. За даними Міністерства економіки, з часу проголошення незалежності з України виведено близько 30 млрд. дол. США, причому щорічний обсяг впливу капіталу з України становить близько 1,5-2 млрд. доларів. Капітал виводиться з України різними шляхами, в тому числі й нелегальними. Основними причинами впливу капіталів є недоліки у системі державного регулювання руху капіталу та зовнішньоекономічної діяльності, які створюють сприятливу основу для поширення різноманітних схем виведення капіталу з України з метою ухилення від сплати податків та легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом [4].

Рівень доларизації економіки України складає близько 34%. За методикою Національного банку України порогове значення цього показника повинне складати не більше 25%. Національний банк розраховує рівень доларизації як відношення банківських вкладів у валюті до загального обсягу депозитів. Але такий метод не відображає реальної картини, оскільки не враховується обсяг валюти, що перебуває на руках у населення.

Стосовно структури золотовалютних резервів, необхідно відзначити, що Україна зберігає менше 4% своїх золотовалютних резервів у золоті, тоді як, наприклад США 80% всіх американських резервів. Друге місце за розміром резервів у золоті займає Німеччина, третє – МВФ. У країнах Єврозони основні державні резерви зберігаються у золоті.

Вибір оптимального режиму валютного курсу для національної економіки залишається одним із головних питань міжнародної політики. У даний час курс гривні прив'язується до долара США, що робить валютний ринок України залежним від ситуації на валютному ринку Америки. Тому необхідно переходити на більш гнучкий режим курсоутворення.

Унаслідок коливань валютних курсів валютний ринок України характеризується наявністю суттєвих валютних ризиків як для суб'єктів зовнішньоекономічної

діяльності, так і для держави в цілому. Валютний ризик є наслідком незбалансованості активів і пасивів щодо кожної з валют за термінами і сумами.

Крім того, необхідно зазначити, що втручання міжнародних фінансових організацій, іноземних радників та консультантів у валютну політику України також може мати негативні наслідки для її економічної безпеки. Тому забезпечення національних економічних інтересів має ґрунтуватися не виключно на фінансових впливаннях, а насамперед на власній грошово-кредитній та валютно-фінансовій політиці країни. Це вимагає розробки і законодавчого затвердження відповідної правової бази взаємовідносин України з міжнародними фінансовими організаціями.

Стратегією національної безпеки чітко підкреслюється, що належне фінансове і матеріально-технічне забезпечення виконання передбачених нею заходів має спиратися на сталий і динамічний розвиток національної економіки та розширення фінансових можливостей держави [5]. Довготривале перебування економіки України у кризовому стані наполегливо вимагає реалізації на державному рівні системно-комплексної програми дій, спрямованої на відродження економічного потенціалу, підвищення рівня забезпеченості національної безпеки та її економічної складової, визначення дестабілізуючих факторів, локалізації їх негативного впливу, проведення попереджувальних заходів, своєчасної компенсації відхилень від нормального стану, що у свою чергу обумовлює необхідність проведення подальших наукових розробок у цьому напрямку.

Отже, для забезпечення конвертованості валюти потрібне корінне оновлення валютного законодавства і приведення його до прогресивного стану, чітко окреслена фінансова політика, функціонуючий ринок валюти. Основними загрозами для економічної безпеки держави є постійне зростання зовнішнього боргу, доларизація економіки, вплив коштів за кордон, недосконалість законодавства і фінансової політики України, що дає змогу для здійснення нелегальних економічних операцій і втручання в економіку держави міжнародних організацій, іноземних радників та консультантів. Тобто неохідна розробка комплексних реформ правової бази економічної безпеки України та зважений підхід до валютної політики.

Список літератури

1. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 № 60 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=219>.
2. Про економічну самостійність Української РСР : Закон України від 03.08.1990 № 142-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1990. – № 34. – Ст. 499.
3. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 № 60 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua>.
4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www/bank.gov.ua>.
5. Мірошниченко О.В. Вплив ілєгалізаційних процесів на економічну безпеку України / О.В. Мірошниченко // Вісник економічної науки України. – 2009. – № 2 (16). – С. 99.

Одержано 25.03.14